

Oma kieli – oma mieli

OPAS OMAN ÄIDINKIELEN OPPIMISEN TUKEMISEEN

2009

OPETUSHALLITUS

SISÄLTÖ

Двадцатое мая
Классная работа.

Miksi äidinkieli on tärkeä?	3
Kaksi- ja monikielisyys	5
Kielten moninaisuus Suomen vahvuutena	7
Kodin merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä	8
Keinoja äidinkielen käytön tukemiseen kotona	8
Äidinkieltä eri tilanteissa	10
Oman äidinkielen opetuksesta kouluissa	12
Käytännön järjestelyt kouluissa	12
Oman äidinkielen opettajat	15
Lisämateriaaleja	16
Lisätietoja	19

MIKSI ÄIDINKIELI ON TÄRKEÄ?

Oma kieli, äidinkieli, on sydämen, tunteiden, identiteetin ja ajattelun kieli. Kieli vahvistaa kulttuurista identiteettiä, oman kulttuurin tuntemusta ja siteitä omaan kieliyhteisöön ja entiseen kotimaahan. Äidinkieli on myös jokaisen perusoikeus: kaikilla Suomessa asuvilla ihmisillä on oikeus kehittää ja ylläpitää omaa äidinkieltään (Suomen perustuslain 17 §).

Äidinkieli on se kieli, joka opitaan ensin ja johon samastutaan. Kaksikielisellä on itsellään oikeus määritellä äidinkieltä, ja niitä voi olla yksi tai useampia. Kieli on tärkeä sekä oman minuuden tiedostamisen että kieltä puhuvaan yhteisöön liittymisen kannalta. On tärkeää, että lapsi oppii äidinkieltä riittävän hyvin, sillä äidinkieli on perusta lapsen ajattelulle ja tunne-elämän tasapainoiselle kehitykselle. Äidinkieli on myös tärkeä väline sekä uusien kielten että kaiken muunkin tiedon oppimiseen ja omaksumiseen. Oman äidinkielen vahva hallinta tukee näin myös muiden aineiden opiskelua.

Kieli on voimavara niin kielen käyttäjälle kuin ympäröivälle yhteiskunnalle. Jokainen äidinkieli on arvokas ja suojelun arvoisa.

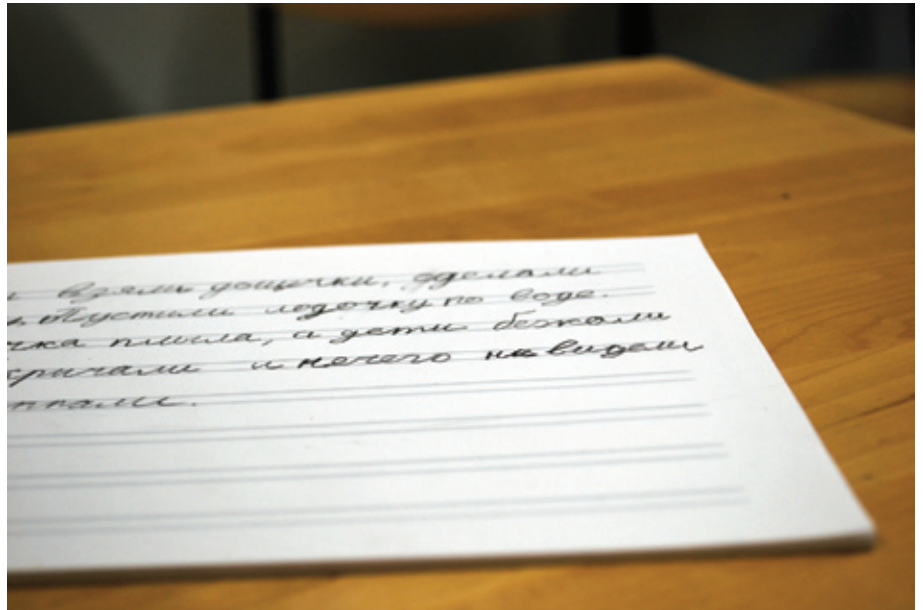
母语

Silloin kun lapsi monikielistyy myöhäisemmässä ikävaiheessa, lapsi, jolla on hyvä oman äidinkielen taito, oppii tutkitusti uuden kielen helpommin. Uuden kielen omaksumista edistää sen käyttäminen luonnollisissa kommunikaatiotilanteissa.

Muttersprache

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) tavoitteena on maa-hanmuuttajataustaisen lapsen toiminnallinen kaksikielisyys. Toiminnallisella kaksikielisyydellä tarkoitetaan taitoa toimia kahdella kielellä, taitoa käyttää kieliä eri tarkoituksiin niin arkipäivän tilanteissa kuin koulutuksen välineenä ja työelämässä. Oman äidinkielen opetus yhdessä suomi toisena kielenä -opetuksen kanssa vahvistaa oppilaan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Kaksikielisyys on rikkaus lapsen tulevaisuuden kannalta.

KIELTEN MONINAISUUS SUOMEN VAHVUUTENA

Suomessa puhutaan noin 150 kieltä, ja suomalaisissa kouluissakin opetetaan yli 50 kieltä. Eri kielten osaaminen nähdään arvokkaana taitona, sillä monipuolinen kielitaito edistää kansainvälistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta, kulttuurien ja uskontojen välistä vuoropuhelua sekä kaupan ja elinkeinoelämän kehittymistä.

Jonkin suomalaisesta näkökulmasta harvinaisen kielen osaaminen voi olla yksilön valtti työmarkkinoilla – ja hänen työnantajansa valtti toimialan kehittämisessä ja markkinoiden laajentamisessa. Maahanmuuttajataustainen oppilas lisää yhteiskunnan kielivarantoa, kun hänelle annetaan tilaisuus ylläpitää ja kehittää omaa äidinkieltään. Onkin suomalaisen yhteiskunnan etu, että maassa on kielitaitoista ja eri kulttuureja ymmärtävää, osaavaa työvoimaa, sillä se mahdollistaa toiminnan globaalistuneessa maailmassa.

Langue maternelle

KODIN MERKITYS OMAN ÄIDINKIELEN YLLÄPITÄMISESSÄ

Äidinkieli opitaan kotona, joten kodin ja vanhempien merkitys oman äidinkielen kehittämisessä ja ylläpitämisessä on merkittävä. Perusta lapsen omalle identiteetille, tavoille ja kielenkäytön kulttuurille luodaan varhaislapsuudessa, ennen kouluikää. Pienen lapsen kehitykseen vaikuttavat eniten häntä ympäröivien ihmisten asenteet, ja vanhemmat voivatkin omalla toiminnallaan vaikuttaa kielen statukseen käyttämällä kieltä mahdollisimman paljon lapsen kanssa. Kielellinen vuorovaikutus edistää arvojen, normien, asenteiden ja roolien omaksumista.

Keinoja äidinkielen käytön tukemiseen kotona

Vanhempien ei tulisi käyttää lapsen kanssa ainoastaan valtakieltä, vaan vaalia omaa vähemmistökieltään.

Heidän ei tulisi ajatella, että lapsen menestymisen kannalta on tärkeintä, että lapsi oppii hyvin ainoastaan valtakielen. Puutteellisen suomen kielen puhuminen kotona voi lapsen kielen ja identiteetin kannalta olla pikemminkin haitallista.

Miten kotona voidaan tukea lapsen kaksi- tai monikieliseksi kasvamista? Suosituksena on, että kotona käytetään periaatetta yksi kieli – yksi vanhempi: jokainen vanhempi puhuu lapselle järjestelmällisesti ja määrätietoisesti omaa äidinkieltään. Vanhemman ei tulisi itse lainata ilmaisuja toisesta kielestä. Jos lapsi kuitenkin kotona käyttää valtakieltä, kuten hän joskus todennäköisesti tekee tullakseen ymmärretyksi, vanhempi voi tukea vähemmistökielen käyttöä keskusteluissa seuraavasti:

Lingua materna

- • Jos lapsi vastaa vanhemmalle eri kielellä kuin mitä vanhempi on käyttänyt, vanhempi voi olla ymmärtämättä lapsen puheenvuoroa ja pyytää lasta toistamaan lausumaansa omalla kielellä.
- • Vanhempi voi myös esittää selventäviä kysymyksiä, joissa toistetaan lapsen toisella kielellä käyttämä sana tai ilmaus äidinkielellä. Tämä on hienovarainen tapa tarjota lapselle vastineita sanoista, joita hän ei vielä hallitse.
- • Näiden keinojen lisäksi vanhempi voi toistaa lapsen toiskielisen lausuman omalla kielellään.

Lasta ei kannata kuitenkaan jatkuvasti korjata ja pyytää toistamaan korjattuja ilmaisuja, sillä lapsesta saattaa tuntua, että vanhempi ei hyväksy häntä. Siksi oikeakielinen mallinnus on paras tuki kielen oppimiseen oikein.

Äidinkieltä eri tilanteissa

Lapselle tulee jo vauvaikäisestä puhua paljon, hänelle tulee tarinoita, lukea satuja ja muuta kirjallisuutta, laulaa ja loruilla omalla kielellä. Kielen käyttöön kannattaa suhtautua luovasti. Lapsen ja nuoren kanssa tulisi keskustella myös yhteiskunnassa ja ympärillä tapahtuvista asioista omalla äidinkielellä. Näin lapselle kehittyy parhaiten oma maailmankuva ja käsitys itsestään. On myös hyvä muistaa, että kaikenlainen arjen askarointi, kuten ruuanlaitto tai pelaaminen, omalla äidinkielellä on kieltä kehittävä.

Tilanteissa, joissa on usean kielen puhujia, lapselle voidaan jatkaa puhumista omalla kielellä tai toisaalta näyttää mallia, missä tilanteissa tai kenen kanssa kieltä voi vaihtaa – jo alle kolmen vuoden ikäinen lapsi taitaa perheen kielikoodit eli mitä kieltä puhutaan kenenkin kanssa.

Emakeel

Lapsen äidinkielen käyttöä ei tulisi rajoittaa ainoastaan kotona käytettäväksi kieleksi. Äidinkielen käyttöön voi kannustaa järjestämällä lapselle tilaisuuksia viettää mahdollisimman paljon aikaa vähemmistökielisessä ympäristössä ja käyttää aktiivisesti tätä kieltä. Kodin ulkopuolella vähemmistökieltä voi yrittää pitää yllä oman äidinkielen tuntien lisäksi käymällä omakielisissä kulttuuritapahtumissa (konsertit, teatteriesitykset ym.), pitämällä yhteyttä muihin samankielisiin perheisiin, osallistumalla oman kulttuuriseuran kerho- ja muuhun toimintaan sekä mahdollisuuksien mukaan vierailemalla alueilla, joilla kieltä puhutaan.

Gimtoji kalba

OMAN ÄIDINKIELEN OPETUKSESTA KOULUISSA

Opettajien ja vanhempien tulisi rohkaista ja kannustaa oppilaita oman äidinkielen opiskeluun. Suomalaisessa koulussa maahanmuuttajataustaisilla oppilailla on mahdollisuus opiskella omaa äidinkieltä. Kouluissa annettava opetus ylläpitää ja laajentaa kotona opittua ja puhuttua kieltä.

Vuonna 2007 oman äidinkielen opetusta järjesti 72 kuntaa, oppilaita oli 11 482 ja opetettavia kieliä oli 55. Maahanmuuttajien äidinkielen opetus on vuoden 2004 *Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteissa* liitteenä Opetushallituksen suosituksena. Äidinkielen opetus on perusopetusta täydentävää opetusta ja vapaaehtoista. Oman äidinkielen opetukseen kannattaa kuitenkin osallistua monesta syystä: Äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan ajattelun sekä kielenkäyttötaitojen, itseilmaisun ja viestinnän kehittymistä,

sosiaalisten suhteiden ja maailmankuvan muodostumista sekä persoonallisuuden ehyttä kasvua. Oman äidinkielen opetus edistää myös oppimisvalmiuksia ja parantaa koulumenestystä.

Käytännön järjestelyt kouluissa

Koulutuksen järjestäjä voi hakea vuosittain erillistä valtionavustusta Opetushallitukselta oman äidinkielen opetuksen järjestämiseen. Oman äidinkielen opetuksen ryhmässä on opetuksen alkaessa oltava vähintään neljä oppilasta. Opetusta on enintään kaksi ja puoli viikkotuntia. Oman äidinkielen opetus tulee pyrkiä järjestämään koulupäivän aikana tai ainakin siten, että työpäivä ei muodostu kohtuuttomaksi. Opetusryhmät koostuvat usein eri-ikäisistä ja eritasoisista oppijoista.

Oppilailla voi olla myös erilainen motivaatio opiskeluun, ja oppilaiden oppimisvalmiudet vaihtelevat. Oman äidinkielen opetuksen ryhmät ovatkin hyvin usein heterogeenisiä. Vaikka ryhmät vaativat

paljon valmistelutöitä, opettajat kuitenkin kokevat, että heterogeenisyydestä voi olla hyötyä, kun nuorimmat oppilaat saavat tukea ja voivat oppia tietoja ja taitoja vanhemmilta oppilailta.

Anyanyelv

Opetuksen sisältöihin kuuluu puhumisen ja kuuntelemisen harjoittamista, lukemista ja kirjallisuutta, kirjoittamista ja kielentuntemusta sekä kulttuurin tuntemuksen ja kieli-identiteetin osio. Oppilaan saama arviota oman äidinkielen opetuksesta ei merkitä

oppilaan lukuvuosi- tai päättötodistukseen, vaan opetukseen osallistumisesta annetaan erillinen todistus.

Oman äidinkielen opetusta voi antaa jo esiopetuksessa sekä perusopetukseen valmistavassa opetuksessa.

Oman äidinkielen opettajat

Oman äidinkielen opettajat pyrkivät eriyttämään tehtäviä eritasoisille ja eri kehitysvaiheessa oleville oppilaille niin, että samassakin ryhmässä olevat oppilaat saavat tasonsa mukaista opetusta. Opetuksen peruseriaatteena on, että oppilaiden omat taustat ja kokemukset ovat opetuksen ja oppimisprosessin keskiössä. Oman

äidinkielen opettajat tekevät myös yhteistyötä suomenkielisenä opettajien sekä muiden opettajien kanssa. Näin oppilaat voivat saada äidinkielellään

tukea myös muiden oppilaiden vaikeiden sanojen ja käsitteiden ymmärtämiseen. Oman äidinkielen opettajat ovat usein tärkeä tuki oppilailleen ja linkki koulun, oppilaiden ja vanhempien välillä.

Родной язык

LISÄMATERIAALEJA

Verkkomateriaaleja

EDU.fi

www.EDU.fi → Maahanmuuttajien koulutus → Kielen opetus ja oppiminen → Maahanmuuttajien äidinkielen opetus

www.kotikieli.com

- Kotikieli.com on monipuolinen maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksen sivusto, jossa on eri kielillä tietoa opetuksesta, oppimateriaaleja, lomakkeita sekä hyödyllisiä linkkejä.

www.espoo.fi → Opetus ja koulutus → Suomenkielinen opetus → Kieli- ja kulttuuriryhmät → Opetussuunnitelmat

- Espoon kaupungin sivuilla on esitelty yli kolmenkymmenen eri äidinkielen opetussuunnitelmaa.

http://modersmal.skolutveckling.se

- Tema Modersmål -sivustolla on opetusmateriaaleja eri äidinkielten opettamiseen.

MONIKULTTUURISEN OPETUKSEN VIRTUAALIKOULU

Moped on maahanmuuttajaopetuksen sivusto, joka on suunnattu opettajille, oppilaille sekä heidän vanhemmilleen. Mopedista löytyy monenlaista tärkeää tietoa paitsi opetukseen myös oppilashuoltoon sekä kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyen. Sivustolla on myös oppimateriaalia ja hallinnollisia lomakkeita eri kielillä. **www.mopedkoulu.fi**

Kirjallisuutta

Jokinen, Päivi – Immonen-Oikkonen, Pirjo – Nissilä, Leena. Kommentoitu luettelo maahanmuuttajataustaisten opetuksen ja koulutuksen materiaaleista. Opetushallitus 2009.

Luettelo sisältää suomi toisena kielenä -opetukseen soveltuvia materiaaleja esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Varsinaisten oppimateriaalien lisäksi luettelossa on erilaisia opettajan tukimateriaaleja sekä kirjallisuutta, joka liittyy suomi toisena kielenä -alaan tai maahanmuuttajiin ja monikulttuurisuuteen Suomessa.
www.EDU.fi/maahanmuuttajat

Latomaa, Sirkku (toim.) Oma kieli kullankallas. Opas oman äidinkielen opetukseen. Opetushallitus 2007.

Kokeneet maahanmuuttajien oman äidinkielen opettajat kertovat opetuksen suunnittelusta, osaamisen arvioinnista, opetusmenetelmistä ja oppimateriaaleista. Kaksikielisyttä ja oman äidinkielen opetuksen merkitystä tarkastellaan monista näkökulmista, ja äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen cheyttämistä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi esitellään opetuskokemusten kautta.

www.oph.fi/julkaisut → **Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat**

Ikonen, Kristiina (toim.). Maahanmuuttajaoppilaiden opetus perusopetuksessa – opetussuunnitelma-työstä käytäntöön. Opetushallitus 2005.

Teos esittelee maahanmuuttajalasten ja -nuorten opettamista sekä opetusta koskevien säädösten että erilaisten järjestämistapojen näkökulmasta. Lisäksi kirjassa kuvataan perusopetukseen valmistavaa opetusta ja maahanmuuttajien oman äidinkielen opetusta.

www.oph.fi/verkkokauppa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

www.oph.fi → Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet → Perusopetus

www.oph.fi/verkkokauppa

Nissilä, Leena – Martin, Maisa – Vaarala, Heidi – Kuukka, Ilona. Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen. Opetushallitus 2006.

Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä -opetukseen on monipuolinen teos kaikille niille opettajille, jotka ovat tekemisissä suomen kieltä oppivan maahanmuuttajan kanssa. Kirja sisältää tietoa toisen kielen oppimisesta ja uuden tutkimustiedon soveltamismahdollisuuksista suomi toisena kielenä -opetukseen. Kirjasta hyötyvät kaikkien kouluasteiden suomi toisena kielenä -opettajat.

www.oph.fi/verkkokauppa

LISÄTIETOJA

www.EDU.fi/maahanmuuttajat

Opetushallitus

Opetusneuvos

Pirjo Immonen-Oikkonen

pirjo.immonen-oikkonen@oph.fi

Puh. 040 348 7821

PL 380, 00531 Helsinki

Opetushallitus

Yksikön päällikkö,

opetusneuvos Leena Nissilä

leena.nissila@oph.fi

Puh. 040 348 7705

PL 380, 00531 Helsinki

мајчин јазик

Tiếng mẹ đẻ

Native language

Bó-gí

Modersmål

Madrelingua

Bahasa ibu

Dzimtā valoda

Anadili

Μητρική γλώσσα

